

PAPER DETAILS

TITLE: VAN ILI KONGRE TURIZMI POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

AUTHORS: Ercan Demir

PAGES: 120-133

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3509377>

VAN İLİ KONGRE TURİZMİ POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ *

EVALUATION OF CONGRESS TOURISM POTENTIAL IN VAN PROVINCE

Ercan DEMİR¹

Öz

Günümüzde en hızlı gelişme gösteren sektörlerden biri hiç kuşkusuz turizmdir. En önemli turizm türleri arasında gösterilen kongre turizmi de bu gelişmede büyük bir role sahiptir. Bu çalışmada Van kongre turizminin uygulanabilmesi anlamında birçok avantaja sahip olduğu görülmüştür. Bu avantajı oluşturan öğelerden biri olan destinasyon çekiciliğinin aynı zamanda akademisyenlerin çoğunlukla önem verdiği bir tercih etkeni olduğu anlaşılmıştır. Van ili bir destinasyonu çekici kılan tarihi, kültürel, doğal, yapay sayısız zenginliğe sahiptir. Diğer taraftan büyük kongrelere ev sahipliği yapabilecek yeterli donanımına sahip konaklama işletmelerinin sayısı artırılmalıdır. Bu işletmelerin kongre organizasyonlarında çalışan personellerin niteliklerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bunun için kongre uzmanlarından veya uzman akademik çevrelerden eğitim seminerleri düzenlenmelidir. Çalışmada otel ve acentelerin, Van'ın kongre turizmi potansiyeline ilişkin algıları ele alınmıştır. Çalışma sonucunda Van'daki tesis ve altyapı ile destinasyonun kısmen yeterli olduğu ve kongre turizminin, Van'ın turizmi açısından kısmen önemli olduğunun düşünüldüğü ortaya çıkmıştır. İşletmelerin tesis ve altyapı ile ilgili algıları değerlendirildiğinde, altyapıda sorunların olduğunu düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Kongre Turizmi, Konaklama İşletmeleri, Van ili

Jel Kodlar : Z:32

Abstract

Tourism is undoubtedly one of the fastest growing sectors today. Congress tourism, which is considered one of the most important types of tourism, also plays a major role in this development. In this study, it was seen that Van congress tourism has many advantages in terms of implementation. It has been understood that destination attractiveness, which is one of the elements that create this advantage, is also a preference factor that academicians mostly attach importance to. The province of Van has countless historical, cultural, natural and artificial riches that make it an attractive destination. On the other hand, the number of accommodation establishments that are adequately equipped to host large congresses should be increased. The qualifications of the personnel working in the congress organizations of these businesses should also be taken into consideration. For this purpose, training seminars should be organized by congress experts or expert academic circles.

* Bu çalışma KONGRE TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERE YÖNELİK AKADEMİSYEN TUTUMLARI VE VAN İLİNİN KONGRE TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ isimli tezden üretilmiştir.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Gevaş Meslek Yüksekokulu, E-posta: ercandemir@yyu.edu.tr, ORCID:0000-0001-9284-3037.

In the study, the perceptions of hotels and agencies regarding Van's congress tourism potential were discussed. As a result of the study, it was revealed that the facilities and infrastructure in Van and the destination are partially sufficient and congress tourism is thought to be partially important for Van's tourism. When the perceptions of businesses regarding facilities and infrastructure are evaluated, it becomes clear that they think there are problems in the infrastructure.

Key Words : Congress Tourism, Accommodation Businesses, Van Province

Jel Classification : Z:32

GİRİŞ

Van ili Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde, İran sınırı ile Van Gölü arasında bulunan bölgede yer almaktadır. Dünya koordinat sisteme göre 42,65 derece ve 44,51 derece doğu boylamları ile 37,72 derece ve 39,40 derece kuzey enlemlerinde bulunmaktadır. Van ilini kuzeyde Ağrı, batıda Bitlis ve Siirt, güneyde Hakkâri ve Şırnak illeri, doğuda ise İran İslam Cumhuriyeti çevrelemektedir (Kılıç, 2006: 13). Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van bölümünde bulunan Van ili, 19.069 km kare yüzölçümü ile Türkiye topraklarının %2,5'ini oluşturmakta ve bu yüzölçümü ile Türkiye'nin 6. büyük ili konumundadır. Van Gölü kapalı havzasında bulunan il, Doğu Anadolu Bölgesi'nin volkanik dağlarla çevrili çukur kesiminde Van Gölüne 5 km uzaklıkta hafif meyle sahip bir alanda kurulmuştur (Uz, 2016: 78).

1725 m yaklaşık rakıma sahip Van ili, karasal bir iklime sahiptir. Kışların sert ve uzun geçtiği kış mevsiminin yaklaşık beş ayında sıcaklık 0 derecenin altına düşer. Az yağışlı ve sıcak geçen yaz mevsiminde, sıcaklık +40 dereceye yaklaşır. Yıllık yağış miktarı ise 370 mm ile 570 mm arasında değişmektedir (<https://van.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 24.01.2021)

1.TARİHİ VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Bölgede yapılan yüzey araştırmaları ile Van'ın tarihinin Kalkolitik Çağa ve çevresindeki bazı yerleşim merkezlerinin ise Mezolitik Çağa kadar tarihlendiği anlaşılmıştır. Van Tuşba ismi ile M.Ö. 9. Yüzyılda Urartu Devleti'ne başkentlik yapmış ve bu dönem Van merkezli bölgenin hem siyasal hem de kültürel olarak en geliştiği dönemdir (<https://www.akdamarkilisesi.gov.tr/> Erişim Tarihi: 29.01.2021). 300 yıla yakın bölgede önemli bir güç olan Urartular, su yolları, kanallar, barajlar, kaleler ve tapınaklar inşa ederek günümüze önemli kültür kalıntıları bırakmışlardır. Urartuların tarih sahnesinden silinmesinden sonra Van bölgede hüküm süren devletlerin egemenliğinde kalarak, günümüze bu medeniyetlerin tarihi ve kültürel izlerini taşıyarak gelmiştir (<https://www.akdamarkilisesi.gov.tr/> Erişim Tarihi: 29.01.2021).

Dünyanın halen yaşanılan en eski kentlerinden biri olan Van coğrafi konumu ve verimli arazileri sayesinde tarihin birçok farklı döneminde önemli yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Diğer taraftan önemli savaşlar, sürgünler ve istilalar da görmüştür. Böylece doğudan batıya göç edenlerin uğrak bir

yeri olmanın yanında göçmenlere yerleşim alanı olmuştur (www.tuikweb.tuik.gov.tr Erişim Tarihi: 30.01.2021). Cumhuriyet kurulduğundan bu yana sürekli nüfus artışı görülmüştür. 1990-1997 yılları arasında ülkedeki genel nüfus artışı %15 iken bu oran Van'da %25,2 olmuştur. Bulunduğu konum itibarıyla Van ili çevresinden sürekli göç alan, aynı zamanda İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya, gibi büyük şehirlere göç veren bir yapıya sahiptir (Işık, 2009:3-4). TÜİK verilerine göre Van ilinin 2020 yılı sonu itibarıyla Nüfusu 1.149.342 kişi olarak belirlenmiştir (www.tuikweb.tuik.gov.tr Erişim Tarihi: 30.01.2021).

Van ili ekonomik açıdan değerlendirildiğinde, tarım ve hayvancılığın iki temel sektör olduğu görülmektedir. İl arazisinin önemli bir kısmı çayır ve meralardan oluşması hayvancılığa olan elverişliliği yükselmektedir. Öte yandan temel geçim ve istihdam sektörlerinden olan tarım sektöründe çalışanların toplan istihdam oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir (Akdağ, 2018: 251). İlin büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa bağlı olan ekonomisine ek olarak sanayi, ticaret ve turizm de şehir ekonomisine önemli katkılar sağlayan sektörlerdir. 1998 yılında Organize Sanayi Bölgesinin kurulması şehrin istihdam gücüne önemli bir katkı sunmanın yanında bölge ekonomisini de canlandırma bakımından önemlidir. Diğer taraftan İran ile yapılan sınır ticareti bölgeye ekonomik anlamda katkı sağlamakla beraber, gelen İranlı turistlerin de şehir ekonomisinde önemli bir yeri vardır (Akdağ, 2018: 251).

2.TURİSTİK MEKANLAR

Van ili ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayanmasının yanında, diğer sektörler de göz ardı edilmeyecek önemde şehir ekonomisinde etkilidirler. Bu sektörlerin başında ise turizm gelmektedir. Yerleşim görmeye başladığı tarihten itibaren bölgenin önemli bir kenti olmuş, hüküm süren medeniyetler kendilerinden tarihi ve kültürel izler bırakmıştır. Bunun yanında Van sahip olduğu coğrafya ile de birçok turizm arzı sunmaktadır. Van ilinin sahip olduğu turizm arzını il sınırları ile sınırlandırmak yerine, Van Gölü Havzası olarak, Van ve çevre illerin sahip oldukları tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri birlikte değerlendirmek daha faydalı olacaktır.

2.1. Tarihi Mekanlar

Akdamar Kutsal Haç Kilisesi: Van il merkezine 42 km uzaklıkta bulunan Akdamar Adası'nda inşa edilmiştir. Van Gölü üzerindeki en büyük ada olan Akdamar Adası'na bu ismin verilmesi halk arasında yaygın olan bir aşk efsanesine dayandırılmaktadır. Kilise Abbasi Halifeliği 'ne bağlı olan Ermeni Vaspurakan Krallığı döneminde, Kral 1. Gagik tarafından 915-921 yılları arasında mimar Manuel'e yaptırılmıştır. Saray kompleksinin kilisesi olarak yapılmıştır ve farklı yapılardan oluşur (Arslan Kalay, Yıldız, 2017: 125-126).

Kilise zengin bir dış süsleme repertuarına sahiptir. Bu süslemelerde İncil ve Tevrat'tan çeşitli sahneler kabartma tekniği ile Kilise yüzeylerinde resimlendirilmiştir. Süslemelerinin mimarisinden daha fazla ön plana çıktığı Kilise özellikle Ermeni halkı için büyük önem taşımaktadır. Hac merkezi olarak

kabul edilen Akdamar Kilisesi 2007 yılında restore edilerek 95 yıl aradan sonra 2010’da dini törene açılmıştır. Ermenilerce kutsal bir mekân olarak kabul edilen Kilise’nin ziyaret edilmesi de dini bir vecibe sayılmaktadır. Sahip olduğu bu özellik ile birlikte kültürel bir geçmişinin olması ve doğal manzarası ile de bölgenin önemli bir turistik çekim noktasıdır (Kaya, Cankül ve Demirci, 2013: 13-14).

Van Kalesi: Tuşba ismi ile 300 yıla yakın bir süre Urartu Devleti’ne başkentlik yapan kale, Urartu Kralı 1. Sarduri tarafından M.Ö. 840-825 yılları arasında yaptırılmıştır. Van Gölü’ne yaklaşık 5 km uzaklıkta kayalık bir alan üzerine kurulmuş olan kale, dünyadaki en eski yapılardan biridir ve aradan geçen 3000 yıla yakın bir süredir bugün büyük bir kısmı ile halen ayakta. Kalede Urartulardan kalan Sardur Burcu, açık hava tapınakları, kaya mezarları, yazıtlar gibi birçok eser ve Osmanlı’dan kalan sur, cami, sarnıç ve çeşitli yapılar bulunmaktadır (www.yyu.edu.tr Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Van Ovası’nda doğu-batı yönlü olarak uzanan kaya kütlesi üzerine inşa edilmiş olan kale, 20-120 metre arası genişlik, 1800 metre uzunluk ve 100 metre uzunluğa sahiptir. Güneyden sarp ve dik bir kaya yapısına sahip iken, kuzeyden meyilli bir topografik yapı özelliği gösterir. Urartu Devleti’nin yönetim merkezi konumunda olan kale Osmanlı Devleti döneminde tamamen askeri amaçlı kullanılmıştır. Asıl şehir bölümü ise kalenin güneyinde konumlandırılmıştır. Surlarla çevrili olan şehir 1915 olaylarında ağır bir tahribata uğramış ve günümüze bu şekilde gelmiştir (www.kulturportali.gov.tr Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Çavuştepe Kalesi: Van Gürpınar ilçesinin aynı isimli köyün hemen doğusunda yükselmeye başlayan Bol dağının batı uzantısı üzerinde bölgenin en önemli kalelerinden biridir. Kent merkezinden kaleye iki yoldan ulaşılabilir, 56 km olan yol Van Gölü kıyısından daha kısa olan 26 km yol ise Kurubaş geçidinden geçmektedir (Kılıç, 2006: 118). Kale kazılarında 1963 yılında ortaya çıkarılan İrmuşini tapınağı yazıtında kalenin Urartu Kralı 2. Sarduri tarafından M.Ö. 756-730 yılları arasında inşa edildiği ve isminin de Sardurihinili (Sardur’un kenti) olduğu görülmüştür. Kale kazılarına 1960 yılında Afif ERZEN tarafından başlanmış ve 1984 yılına kadar kesintisiz olarak sürmüştür. 25 yıla yakın süren kazıların sonucunda kale yapısı içerisinde Yukarı Kale, Aşağı Kale, Uçkale, depo binaları, İrmuşini Tapınağı, saray yapısı gibi çeşitli yapılar ortaya çıkarılmıştır (Kılıç, 2006: 118).

Hoşap Kalesi: Önemli bir ulaşım ağının kesişim noktasında, Hoşap Çayı vadisini kontrol etmek amacıyla Urartu döneminde inşa edilen kontrol noktası üzerinde kurulmuş olan bir 17. Yüzyıl orta çağ kalesidir (Keleş Eriçok, 2019: 185).

Van kent merkezine 60 km uzaklıkta bulunan Hoşap Kalesi, Osmanlı Devleti’ne tabi olan Mahmudi Beylerinden Mahmudi Süleyman Bey tarafından 1643 yılından yaptırılmıştır. Sarp bir kayalık kütle üzerine kurulmuş olan kalenin girişi kuzey tarafında bulunmaktadır. Taç kapı şeklinde düzenlenmiş olan burcun üzerinde kitabe ve aslan kabartmaları hareketlilik sağlanmaktadır. Orijinal demir kapı kanatları halen işlevini sürdürmektedir (www.van.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Ayanis Kalesi: Kent merkezinin 38 km kuzeyinde günümüzdeki ismiyle Ağartı Köyü sınırları içerisinde olan Ayanis Kalesi Urartu krallarından 2. Rusa tarafından yaptırılmıştır. M.Ö. 685-650 yılları arasında yaptırılmış olan kale Urartuların bilinen son kalesidir. 1989 yılında kazılarına başlanan kalede Urartu kültürüne dair zengin bir envanter ortaya çıkarılmıştır. Ana kale yapısı ve dış kent olarak sürdürülen kazılar neticesinde, tapınak alanı, payeli salon, anıtsal kapı, depolar, sur duvarları gibi çeşitli yapılar gün yüzüne çıkarılmıştır (www.urartular.com.tr Erişim Tarihi: 31.01.2021).

Hüsrev Paşa Camii: 1.Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar terk edilmiş olan eski Van şehrinde bulunan ve halk arasında Kurşunlu Camii olarak da bilinen Hüsrev Paşa Camii, 3. Murad döneminde beylerbeyi olan Köse Hüsrev Paşa tarafından yaptırılmıştır. Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabeye göre yapım tarihi 1567 olarak bilinir ve Mimar Sinan'ın eserleri arasında gösterilmektedir. Bünyesinde barındırdığı medrese türbe gibi yapılarla külliye sayılabilecek bir yapıdır (www.islamansiklopedisi.org.tr Erişim Tarihi: 31.01.2021).

St. Bartholomeus Manastırı: Van kent merkezine 110 km uzaklıkta bulunan Albayrak köyünde bulunur. Manastırın kuruluşu hakkında en yaygın inanişaya göre 4. Yüzyılda Aziz Bartholomeus'un mezarı üzerine kurulmuştur. Zap vadisinin başlangıç bölgesinde, hâkim tepe üzerine inşa edilmiş olan yapı günümüzde önemli ölçüde onarıma ihtiyaç duymakta ve ziyaret edilmesi gereken önemli yapılardandır (Kılıç, 2006:252).

Altınsaç Kilisesi: St. Thomas Manastırı olarak da bilinen Altınsaç Kilisesi Gevaş ilçesine bağlı Altınsaç köyünün 5 km kuzey batısında Vangölü'ne hakim gölden 400 metre yükseklikte bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Kilise Aziz Thomas'ın kutsal eşyalarının korunması amacıyla 1581 yılında dönemin başrahibi Kriakos tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (www.walkonturkey.com Erişim Tarihi: 04.02.2021).

Halime Hatun Kümbeti: Gevaş ilçe merkezinde bulunan Selçuklu Mezarlığı içinde bulunan kümbet, 1335 yılında Selçuklu Devleti döneminde Melik İzzeddin tarafından kızı Halime Hatun için yaptırılmıştır. 700 yıllık bir yapı olan ve 1. Derece doğal arkeolojik sit alanı olarak belgelenen yapı, son yıllarda bitişğine yapılan yurt binası ile gündeme gelmiştir (www.arkofili.com Erişim Tarihi: 04.02.2021).

Zernaki Tepe: Erciş ilçesinin kuzeyinde bulunan ve son yıllarda keşfedilen ızgara planlı antik kentin hangi döneme ait olduğu tartışılmaktadır. 270 hektarlık büyüklüğe sahip kent Doğu Anadolu'daki toplu konut yerleşim tarzının ilk örneği olduğu düşünülmektedir. Erciş ilçesine ve Van Gölü'ne hâkim bir tepede kurulmuş olan kentte 70 bin kişinin yaşamış olduğu tahmin edilmektedir (www.arkeolojikhaber.com Erişim Tarihi: 04.02.2021).

Menua (Şamran) Kanalı: M.Ö. 810-756 yılları arasında hüküm süren Urartu Devleti'nin en ön plana çıkan zenginliklerinden biri, yer aldığı dağlık coğrafyanın zorluklarını imar faaliyetleri ile azalmış olmasıydı. Bu imar faaliyetlerinden en önemlilerinden bir ise Kral Menua'nın yaptırdığı 50 kilometre uzunluğundaki sulama kanalıdır. 1760 metre rakımda bulunan Gürpınar ovasından 1700 rakımda bulunan Van Ovasına tatlı suyun taşınmasını sağlayan kanalın birçok noktasında Menua adının geçtiği yazıtlar bulunmaktadır. Halk arasında “Şamran Kanalı” olarak bilinir ve bu isim Ermeni mitolojisindeki aşk masalının baş kahramanından gelir (www.anadoluyuugarliklari.com Erişim Tarihi: 06.02.2021).

İshak Paşa Sarayı: Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinde bulunan saray, Van'dan güneybirlik bir şekilde ziyaret edilebilir. Osmanlı Devleti'nin 18.yüzyıl yapısı olan sarayın yapımına 1685 yılında Çolak Abdi Paşa tarafından başlanmış ve 1784 yılında aynı soydan gelen İshak Paşa tarafından bitirilmiştir. 99 yıllık bir inşa süresine sahip yapı saraydan ziyade bir külliye ve yapılar topluluğu halinde inşa edilmiştir. İhtişamıyla dönemin sosyo-ekonomik durumunu yansıtan yapının en önemli özelliği, yapıldığı dönem itibarıyla ilk defa bir saray yapısında kalorifer sisteminin kullanılmış olmasıdır. Yapı stili olarak bir Osmanlı yapısı olan saray farklı medeniyetlere ait izler de taşımaktadır (Bulat, 2013: 19-24).

Ahlat Selçuklu Mezarlığı: Bitlis'in Ahlat ilçesinde bulunan mezarlık, Van'dan güneybirlik bir şekilde ziyaret edilebilmektedir. 210.000 metrekare alanda yaklaşık 1500 mezarın bulunduğu Ahlat Selçuklu Mezarlığı dünya üzerindeki en büyük Müslüman Mezarlığı olarak bilinmekte ve UNESCO'nun Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi'nde bulunmaktadır. Kitabe niteliğinde süsleme özelliği gösteren mezar taşları bölge tarihi hakkında da kaynaklık sağlamakta ve 12. ile 16. yüzyıllar arasında tarihlenmektedirler (Avşar, Güleç, 2019: 3-5).

2.2. Doğal Mekanlar

Van Gölü: Yöre halkı tarafından Van Denizi olarak da bilinen Van Gölü, Van ve Bitlis arasında bulunur. Bitlis sınırlarında bulunan Nemrut Dağının patlaması sonucu oluşan bir göl olduğu varsayılır. 3713 km² yüzölçümüne sahip göl suları tuzlu ve sodalı bir özelliğe sahiptir. Ortalama derinliği 171 metre, en derin noktası ise 451 metre olan göl üzerinde dört ada vardır. Bunlar; Akdamar, Çarpanak, Adır ve Kuş adalarıdır. Türkiye'nin en büyük gölü konumunda olan Van Gölü aynı zamanda Tahran-İstanbul demiryolu bağlantısını da sağlayan bir konumda bulunmaktadır (www.turkcebilgi.com Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Muradiye Şelalesi: Van il merkezine 80 km uzaklıkta bulunan Muradiye Şelalesi, Tendürek Dağı'ndan doğup gelen Bend-i Mahi çayı üzerinde bulunan irili ufaklı şelalelerin en büyüğüdür. İsmi Bağdat Seferi sırasında burada konaklayan IV. Murat'tan alır. Suyun düşme yüksekliği 15-20 metre

arasında değişmekte olan şelale ve çevresi özellikle sıcak havalarda bölgede yaşayan insanların uğrak noktalarından biridir (www.muradiye.bel.tr Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Turna Gölü (Keşiş Göl): Yöre halkı tarafından Keşiş Göl olarak da bilinen Turna Gölü, Van il merkezine hakim bir konumda bulunan Erek Dağının yüksek bir düzlüğüne bulunmaktadır. İl merkezinden 30 km uzaklıkta bulunan göl yağışlara bağlı olarak 4 ile 7 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Günümüzde doğal bir göl halini almış olsa da aslında yapay bir göldür. Urartu Kralı II.Rusa tarafından M.Ö. 645 yılında bir akarsu vadisinin önünün kapatılarak, sulama barajı amacıyla yapılmıştır. Günümüzde yaylacılık amaçlı olarak kullanılan göl ve çevresi son yıllarda turizmcilerin de gözde noktalarından biri haline gelmiştir (www.turkiyesulakalanlari.com Erişim Tarihi: 06.02 2021).

Erçek Gölü Kuş Cenneti: Van Gölü'nün kardeşi olarak anılan Erçek Gölü, Van Gölü'nün doğusunda oluşmuş bir set gölüdür. 114 km² yüzölçümüne sahip gölün ortalama derinliği 19 metreye yakındır. Türkiye'de bulunan 453 kuş türünün yarısına ev sahipliği yapmakta olan göl, yerel türlerin yanında flamingo gibi göçmen kuşların da önemli barınma ve üreme noktalarındandır. Ulusal ve uluslararası otoriteler tarafından "B" sınıfı sulak alan olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıftaki göllerde genellikle nesli tükenmekte olan kuşları barınmaktadır. Bu özelliği ile kuş gözlemciliği açısından son derece önemli bir merkezlerden biridir (www.van.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Van Başkale Travertenleri: Başkale ilçesine 35 km uzaklıkta bulunan Dereiçi köyünde bulunan travertenler oluşturduğu doğal görünüm ile Denizli'de bulunan Pamukkale'ye benzerliği ile dikkat çekmektedir. Son yıllarda yapılan tanıtımlar ile travertenlere olan ilgi artmış, havaların ısınması ile yöre halkı ve turistlerin uğrak noktalarından biri olmuştur (www.baskaleziraatodasi.org.tr Erişim Tarihi: 06.02.2021).

Van Başkale Peri Bacaları (Vanadokya): Başkale ilçesine 33 km uzaklıkta Yavuzlar köyünde bulunan peri bacaları, Türkiye İran sınırında bulunan volkanik Yiğit Dağı'nın püskürttüğü lavların yağmur ve rüzgâr aşındırmaları ile ortaya çıkmıştır. Nevşehir Ürgüp'te bulunan Kapadokya'ya benzerliği ile dikkat çeken bölge son yıllarda turistlerin uğrak noktalarından bir haline gelmiş ve bölge halkı tarafından Vanadokya olarak adlandırılmış durumdadır (www.baskale.bel.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Van Kedisi: Türkiye'nin dünyaca ünlü kedi ırkı olan Van Kedisi, Van halkı tarafından "pişik" olarak anılır. Eskiden neredeyse her evde bulunan kedi, günümüzde koruma altına alınacak kadar azalmıştır. Bu sebeple Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde Van Kedi Evi'nde Van Kedisinin üremesi ve korunması sağlanmaktadır. Kedinin en önemli özelliği, bir gözü mavi bir gözü kehribar renginde olmak üzere, tek göz olarak bilinse de her iki gözü mavi veya her iki gözü kehribar olanları daha çoğunluktadır. Diğer önemli özellikleri ise, uzun ve ipeksi beyaz tüylü olması, suyu çok sevmesi,

insanlar ile çok iyi bağ kurması ve kendine has bir yürüyüşü olmasıdır (www.vankedisi.yyu.edu.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

İnci Kefali: Tuzlu ve sodalı bir su yapısına sahip Van Gölü’nde yaşayabilen endemik tek balık türü İnci Kefalidir. Parlak gümüşü renkte olan bu balığın ortalama boyu 19,5 cm ve ortalama ağırlığı ise 80 gramdır. Dünyada sadece Van Gölü’nde yaşayabilen inci kefali, üremesini göl suları içinde yapmaz ve üremek için tatlı su kaynaklarına doğru yolculuğa çıkar. Üreme zamanı olan nisan ve temmuz ayları arasında akarsu ağızlarına doğru suyun tersi bir şekilde bir yolculuk yapmaktadır. İnci kefali bu yolculuğu sırasında akarsular içindeki yükselteri aşmak için zıplamakta ve muhteşem görüntüler sunmaktadır. Son yıllarda oluşturulan seyir noktaları, balığın üreme dönemlerinde, yöre halkı ve turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir ve yöre halkı tarafından “uçan balık” olarak da nitelendirilmiş durumdadır (www.van.tarimorman.gov.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Ters Lale: Anadolu’nun endemik bitkilerinden olan ters lale, Van ve Hakkâri bölgesinde yoğun bir şekilde görülebilmektedir. Birçok dini ve kültürel hikâye ve efsane ile de özdeşleşmiş olan bitki hüznün sembolü olarak gösterilmektedir. 1000 ile 3000 rakım arasında üretimi yapılabilen bu çiçek türü, üretildiği noktalarda ziyaretçilerin ve fotoğrafçıların yoğun ilgisini çekmektedir (www.van.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Kanispi Çağlayanı: Çatak ilçesine 5 km uzaklıkta bulunan çağlayana, yaklaşık 100 metre yükseklikten akarken oluşturduğu beyaz köpüksü sudan dolayı “kanispi” denilmiştir. Nisan ve ağustos ayları arasında gür bir şekilde akan çağlayan alanı bir mesire yeri yapılmıştır ve ziyaretçi akınına uğramaktadır (www.catak.gov.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Ağrı Dağı: Dünyadaki başlıca dağlık alanlarından biri olan Ağrı Dağı, Nuh Tufanı ile ilişkilendirilmesinin yanında yüksekliği ile oluşturduğu heybet ve ihtişam ile önemli turizm kaynaklarından. Sahip olduğu 5137 metre yükseklik ile Türkiye’nin en yüksek, Avrupa, Kafkaslar ve Ortadoğu’nun ikinci büyük dağı konumundadır. Birçok efsaneye de konu olan Ağrı Dağı’nın zirvesi sürekli kar ve buzullarla kaplıdır. Sahip olduğu özellikler ile dağcılık ve kış turizmi için yüksek bir potansiyele sahiptir (Kaya, 2016: 217-221).

Nemrut Krateri: Van’dan günübürlük bir şekilde ziyaret edilebilen Nemrut Krateri, Bitlis’in Tatvan ilçesi sınırlarında yer almaktadır. En son 1441 yılında lav çıkışını gözlemlendiği krater sahip olduğu göller, buhar bacaları, buz mağaraları ile bir doğa harikası konumundadır. 13 km²’lik bir alanı kaplayan gölalanı kendi türünde dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Tüm dünyayı keşfetme amacıyla Doğu’ya yaptığı sefer sırasında Büyük İskender’in keşfettiğine inanıldığı için “İskender Cenneti” olarak anılmaktadır. Krater son yıllarda yapılan sosyal faaliyetler ile tanıtımına ağırlık verilmiş ve yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir (Demirtaş, 2020: 15).

2.3. Kültürel Mekanlar

Van Kahvaltısı: Van'ın konum olarak bulunduğu nokta yemek kültüründe de çok etkili olmuştur. Bu etkileşimin en güzel örneği ise Guinness Rekorlar Kitabı'na girebilen Van Kahvaltısıdır. Yöreye özgü 60 çeşide yakın kahvaltılığın bulunduğu Van Kahvaltısı ürünlerinin en önemli özelliği, doğal ve çoğunun evlerde hazırlanmalarıdır. Bu sayede zengin ve besleyici olan kahvaltı için kışın tüketilmek üzere birçok ürün yaz aylarında hazırlanır ve kurutulur (Nakiboğlu, 2017: 334). Günümüzde kullanılsa da eskiden kurutulup kış aylarında kahvaltılarda kullanılan ürünlerden biri de tuzlu balıktır. Tuzlu balık ise İnci Kefali balığının tuzlanarak bidonlarda saklanması esasına dayanır. Van Kahvaltısının vazgeçilmezlerinde biri de reçellerdir. Bu reçellerin en çok tercih edileni ise yörede yetişen bir gül çeşidinden yapılan gül reçelidir. Ayrıca kahvaltının olmazda olması peynir içinde Van Otlı Peyniri kullanılmaktadır (Nakiboğlu, 2017: 334).

Otlı Peynir: Tadı, aroması ve üretim kalitesiyle Van ile özdeşleşen otlı peynir yörede yoğun olarak yetişen 25 farklı otun eklenmesiyle yapılır. Bahar aylarında üretimi yapılan otlı peynir yüksek meralarda beslenen koyunların sütüyle yapılmaktadır. Üretimin daha çok geleneksel yöntemlerle yapıldığı otlı peynir, birçok işlemten geçirilerek kıvamı tutturulur ve tuzlanarak küplere doldurulduktan sonra toprağa gömülür. 3 ile 7 ay arasında toprak altında kalan peynirler tüketime hazır hale gelmiş olur ve yörenin vazgeçilmez tatlarından olur. Otlı peynir kahvaltı dışındaki öğünlerde de kullanılabilen bir özelliğe sahiptir (www.van.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 08.02.2021).

Van Kilimleri: Bölge insanının hayvancılıkla ilgili yaptığı uğraş hayatının her tarafına sirayet etmiş, yaşamının çoğu ihtiyacını hayvancılıktan karşılamıştır. İhtiyaçlar doğrultusunda dokunan kilimler yaygı, minder, yastık, hurç, çuval, gibi amaçlar ile kullanılmıştır. Yünlerden yapılan iplikler doğal boyalar ile boyanır ve teşi olarak bilinen alet ile eğrilerek kullanılır. Van ve yöresinde üretilen kilimlerin güzelliği kadar ilettiği mesajlar da önemlidir. Kilimlerde Anadolu'da birçok farklı üründe kullanılan sembol kullanılmaktadır. Van kilimlerinde en fazla görülen türler; gülsarya, nehreng, Halit begi, şahneri, lüleper (www.kulturportali.gov.tr Erişim Tarihi: 08.02.2021).

Savat Gümüş İşlemeciliği: Van'a özgü gümüş işlemeciliği olan savat, kelime olarak kara anlamına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Van şehrinde yaşayan ustalara verilen özel izinle savat gümüşçülüğü yapılmaktaydı. Bakır, kurşun ve kükürt alaşımından oluşan savat, gümüşün üzerine çelik uçlarla çizilerek oluşturulan şekillere bu alaşımın eritilerek dökülmesi ile işlenir. Tamamen el işçiliği ile üretilen savat işçiliği ile, takı dışında da çeşitli aksesuarlar da üretilmektedir (www.tusbagumus.com Erişim Tarihi: 08.02.2021).

2.4. Yapay Mekanlar

Van Müzesi: Dünya üzerinde yaşanan en eski kentlerden biri olan Van, tarih boyunca ev sahipliği yaptığı uygarlıklardan kalan emanetleri bünyesinde halen barındırmaktadır. Van Kalesi'nin kuzeyinde 10.000m² alan üzerine kurulmuş olan Van Müzesi, modern müzecilik anlayışı ile hazırlanmış olan teşhir salonları ile, Van ve çevresine ait tarihi ve kültürel eserlerden oluşan seçkin koleksiyonlar sunmaktadır. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar Van ve çevresinin kronolojik olarak salonlar halinde sıralandığı müzede yapılan gezi ile bir tarih yolculuğu yapılabilmektedir (www.turkishmuseums.com Erişim Tarihi:09.02.2021).

Van Kedi Evi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde, aynı zamanda Van Kedisi Araştırma Merkezi olan Van Kedi Evi, Van Kedisinin bakım, üreme ve korunması amacıyla kurulmuştur. Turist ziyaretine açık olan kedi evinde aynı zamanda kedi sahiplenme başvuruları da yapılabilmektedir (www.vankedisi.yyu.edu.tr Erişim Tarihi: 07.02.2021).

Kayak Tesisleri: Van merkeze 37 km uzaklıkta bulunan Abalı Kayak Merkezi bölgedeki önemli kayak merkezlerindendir. Bunun dışında Çaldıran ilçesinde Kayak Merkezi de kayak severlerin Van'daki diğer bir alternatifidir. Van dışında ise, Hakkari'de bulunan Mergabütan Kayak Merkezi ve Bitlis'in Tatvan İlçesi'nde bulunan El Aman Kayak Merkezi'ne gününbirlik bir şekilde gidilebilmektedir (www.van.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 09.02.2021).

Atayurt: Muradiye ilçesinin Ünseli mahallesinde bulunan Atayurt Mesire ve Dinlenme Tesisi, Van Gölü kıyısında 50 dönüm arazi üzerine kurulmuştur. Mesire alanında Türk Devletleri'ni sembolize eden otağlar kurularak aynı zamanda konaklama hizmeti de verilmektedir. 2018 yılında yapımına başlanan Atayurt, Erciş ilçesinin Ulupamir mahallesinde yaşayan Kırgız Türkleri tarafından yapılmış ve işletilmektedir. Burada Kırgız kültürü temelinde Türklere has yeme-içme, giyim, eğlence geleneklerini yaşatmakta ve ziyaretçilere sergilemektedirler (www.vanpostasigazetesi.com Erişim Tarihi: 09.02.2021)

Rafting: Çatak ilçesinde geçen Botan Çayı ve Bahçesaray ilçesinden geçen Müküs Çayı, son yıllarda rafting severlerin gözde mekanları halini almıştır. Kaymakamlıklar bünyesinde yapılan tesislerde eğitimler verilmekte ve il merkezinden gününbirlik rafting turları yapılmaktadır. Ayrıca ülke genelinde rafting şampiyonlarının düzenlendiği rafting merkezleri konumundadırlar (www.prestijgazetesi.com Erişim Tarihi: 09.02.2021).

3. ULAŞIM

Kongre turizminde diğer turizm türlerinden farklı olarak temel çekicilik unsuru kongrenin kendisidir. Bu anlamda kongrenin yapıldığı yerin ulaşım imkanları, diğer turizm türlerinden daha fazla önem arz etmektedir (İlbey, 2018: 41)

Karayolu: Van tarihten gelen stratejik konumundan dolayı işlek güzergahların kesişim noktasında bulunmuştur. Güneydoğu ve Kuzey Anadolu'dan gelen iki önemli karayolu hattı Van'da kesişerek İran'a uzanır. Önemli birçok ili birbirine bağlayan bu ulaşım hattı son yıllarda genişletilen yollar ve açılan tüneller ile gelişerek Van'ı daha da ulaşılabilir kılmıştır (www.tusba.gov.tr Erişim Tarihi: 09.02.2021).

Demiryolu: Karayolu ulaşım hattı gibi Van'ın sahip olduğu demiryolu hattı da önem arz etmektedir. TCDD'nin 5. bölgesini oluşturan demiryolu hattı Malatya-Elâzığ-Tatvan-Van-Özalp-Razi-Tebriiz güzergahını takip eder. Tatvan-Van arasındaki ulaşımın Van Gölü üzerinde feribot ile sağlandığı demiryolu hattı, aynı zamanda Tahran'a kadar devam eden bir ticaret hattı oluşturmaktadır. Ayrıca Van Gölü Ekspresi ile İstanbul'dan Tatvan'a haftanın iki günü karşılıklı seferler düzenlenmektedir. Bu demiryolu hattına aynı zamanda İstanbul-Tahran ve Tahran-Şam hatları da bağlanabilmektedir (www.tusba.gov.tr Erişim Tarihi: 09.02.2021).

Havayolu: Otoriteler tarafından en güvenli ulaşım şekli olarak gösterilen havayolu ulaşımı, kongre turizmi için büyük önem arz etmektedir. Kongrenin yapılacağı yerin kolay ve güvenilir bir şekilde ulaşılabilir olması talep edilmesini önemli ölçüde etkilemektedir. Van şehir merkezinde bulunan Van Ferit Melen Havaalanı bu konuda şehre önemli bir avantaj sağlamaktadır. Çevre iller tarafından da yoğun olarak kullanılan havaalanından İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Adana'ya direkt seferler yapılmaktadır. THY, Anadolujet, Pegasus ve Sunexpress firmaları tarafından günde karşılıklı 10 seferin yapıldığı havaalanı askeri hareketliliğe de cevap verebilir niteliktedir (www.dhmi.gov.tr Erişim Tarihi: 09.02.2021).

4. KONAKLAMA İŞLETMELERİ

Çalışma kapsamında Van'da faaliyet gösteren toplamda 68 konaklama işletmesinin olduğu belirlenmiştir. Bu işletmelerin 20'si Turizm İşletme (Bakanlık) Belgeli oteller iken 48'inin ise belediye belgeli konaklama işletmesi sınıfında olduğu görülmüştür. Turizm işletme belgeli 20 otelden 2'sinin 5 yıldızlı, 6'sının 4 yıldızlı, 7'sinin 3 yıldızlı, 2'sinin 2 yıldızlı, 2'sinin apart ve 1'inin butik otel sınıfında olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte turizm işletme belgeli 20 otelde toplam 1095 oda ve 2256 yatak vardır. Belediye belgeli 48 konaklama işletmesinde ise toplamda 1766 oda ve 4012 yatak vardır (www.yigm.ktb.gov.tr Erişim Tarihi: 11.02.2021). Çalışma kapsamında otellerin kongre/toplantı kapasiteleri ile ilgili yapılan araştırmada, turizm işletme belgeli ve belediye belgeli otellerde toplamda 5250 kişi kapasiteli 27 kongre/toplantı amaçlı salonun bulunduğu tespit edilmiştir.

5. SEYAHAT ACENTALARI

Çalışma kapsamında yapılan incelemede Van'da faaliyet göstermekte olan 47 A grubu ve 1 B grubu seyahat acentesi olduğu belirlenmiştir. Faaliyet alanı olarak ise seyahat acentelerinin neredeyse tamamının öncelikli faaliyet alanı biletleme olmakla beraber, otel rezervasyonu, araç kiralama, paket tur

organizasyonlarında yoğunlaştığı ve Kongre/toplantı faaliyetlerine ise son yıllarda ağırlık vermeye başladıkları belirlenmiştir (www.yatirimisletmeleruygulama.kultur.gov.tr Erişim Tarihi: 11.02.2021).

6. KONGRE VE TOPLANTI AMAÇLI TESİSLER

Van Expo Fuar ve Kongre Merkezi: 12 ilde yürütülen Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı kapsamında yapılan 5 projeden biri olan Van Expo Fuar ve Kongre Merkezi 2014 yılında faaliyete başlamıştır. 13 Milyon TL kaynak ile yapılan kongre merkezi 13.000 m² kapalı alana sahiptir. Açıldığı günden bu yana kente birçok büyük fuarın gelmesinin önünü açan kongre merkezinde aynı zamanda Kobilerin, STK'ların, üniversitelerin, kamu ve diğer kuruluşlarının tanıtım, eğitim, danışmanlık, pazarlama, sosyal etkinlik, kongre, seminer gibi birçok alandaki faaliyetlerine ev sahipliği yapmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin en büyük fuar ve kongre merkezlerinden bir olan yapı kongre/toplantı amaçlı olarak kullanılan 5 toplantı salonu ile 650 kişilik kapasiteye sahiptir (www.daka.org.tr Erişim Tarihi: 14.02.2021).

Prof. Dr. Cengiz Andıç Kültür Merkezi: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi kampüsü içerisinde bulunan kültür merkezi, 450 kişilik salonu ile üniversite bünyesinde ve il genelinde yapılan birçok sosyal ve kültürel etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda Van ilinde yapılan kongre ve seminerler de yeterlilik sağlayan bir yapıya sahiptir (www.yyu.edu.tr Erişim Tarihi: 15.02.2021)

Van Ticaret ve Sanayi Odası: 2007 yılında hizmete açılan VANTSO hizmet binası sahip olduğu modern alt yapısı ile kaliteli bir hizmet anlayışı ile kurulmuştur. İl ticaret odası faaliyetlerinin yürütüldüğü hizmet binası aynı zamanda birçok toplantı ve seminere de ev sahipliği yapacak kapasitededir. Hizmet binası sahip olduğu 1 toplantı salonu ile 350 kişiyi ağırlayabilmektedir (www.vantso.org.tr Erişim Tarihi: 15.02.2021).

Elite World Hotel: 2012 yılında Van merkezde kurulan otel, Elite World Hotels zincirinin üyelerindendir. Şehir merkezinde bulunan otel özgün mimarisi ve dekoru ile dikkat çekmektedir. Misafirlerine eksiksiz ve lüks seviyesinde kaliteli hizmet sunan otel, ilin birçok kurumsal ve resmi kongre/toplantılarına ev sahipliği yapmaktadır. Bir kongre için gerekli tüm özelliklere ve imkanlara sahip 7 salonu ile toplamda tiyatro oturma düzeninde 1250 kişiyi ağırlayabilecek kapasiteye sahiptir (www.eliteworldhotels.com.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2021).

Double Three by Hilton Van Hotel: Van'ın ilk beş yıldızlı oteli olarak 2011 yılında Rescate Hotel ismiyle açılan otel, 2016 yılında Hilton otel zincirine katılarak faaliyetine devam etmektedir. Van Gölü kıyısında manzarasının yanında kaliteli bir hizmet sunan otel, 5 toplantı salonu ile tiyatro oturma düzeninde 1000 kişiyi ağırlayabilecek kapasiteye sahiptir. Gerekli tüm özelliklere sahip toplantı salonları, şehirde düzenlenen birçok toplantı ve kongreye ev sahipliği yapmaktadır (www.hilton.com Erişim Tarihi: 12.02.2021).

Merit Şahmaran Hotel Merit otel zincirinin Van'daki temsilcisi olan otel, 2000 yılında kurulmuş ve popülerliğini günümüze kadar sürdürmektedir. Edremit ilçesinde Van Gölü kıyısına sıfır noktada kurulmuş olan otel kaliteli hizmetinin yanında deniz tatili imkânı da sağlamaktadır. Toplantı amaçlı 2 salona sahip otel 600 kişilik kapasiteye sahiptir (www.merit-sahmaran-hotel-van.bookeder.com Erişim Tarihi: 12.02.2021).

7. VAN DA DÜZENLENEN KONGRELER

Bu bölümde Van ilinde, farklı üniversite ve enstitüler tarafından Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde ve farklı yıllarda düzenlenmiş olan kongre ve sempozyumlar gösterilmiştir.

- IWACT (International West Asia Congress of Tourism Research)
- CMES (International Conference on Computational Mathematics and Engineering Sciences)
- Türk Oftalmoloji Derneği Sempozyumu
- UKMK (Ulusal Kimya Mühendisliği Kongresi)
- Ulusal Tıp Öğrenci Kongresi
- Van Radyoloji Öğrenci Kongresi
- Uluslararası Tarım Bilimleri Kongresi
- Uluslararası Müzik Dans ve Sağlık Kongresi
- Ulusal Yaban Hayvanları Kongresi
- TRB2 Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi
- ICPAM (International Conference on Pure and Applied Mathematics)
- 13. Kimya Mühendisliği Kongresi
- UZOK (Ulusal Zootečni Öğrenci Kongresi)
- Uluslararası Mezopotamya Tıp Kongresi
- Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Kongresi (ISPEC)
- Ulusal Veteriner Mikrobiyoloji Kongresi
- Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi
- Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu

Düzenlenen bu kongre ve sempozyumların bazıları bir defa düzenlenmişken, bazıları ise farklı yıllarda birden fazla defa ve bazıları ise her yıl düzenlenmektedir.

SONUÇ

Çalışma sonucunda Van'daki tesis ve altyapı ile destinasyonun kısmen yeterli olduğu ve kongre turizminin, Van'ın turizmi açısından kısmen önemli olduğunun düşünüldüğü ortaya çıkmıştır. İşletmelerin tesis ve altyapı ile ilgili algıları değerlendirildiğinde, altyapıda sorunların olduğunu

düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonucunda Van kongre turizminin uygulanabilmesi anlamında birçok avantaja sahip olduğu görülmüştür. Bu avantajı oluşturan öğelerden biri olan destinasyon çekiciliğinin aynı zamanda akademisyenlerin çoğunlukla önem verdiği bir tercih etkeni olduğu anlaşılmıştır. Van ili ise bir destinasyonu çekici kılan tarihi, kültürel, doğal, yapay sayısız zenginliğe sahiptir.

KAYNAKLAR

- Akdağ, M. (2018). İranlı Turistlerin Van'ın Sosyo-Kültürel Yaşamına Etkileri. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 11(57), 249-257
- Arslan Kalay, H. ve Yıldız, S. (2017). Akdamar Anıt Müzesi'nin (Kilisesi) Tarihsel Süreçleri ve Kültürel Miras Turizmi Açısından Önemi. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1), 121-136.
- Avşar, A. O. ve Güleç, A. (20019). Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı Mezar Taşları Analiz Çalışmaları ve Konservasyon Önerileri. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 1(22), 3-16.
- Bulat, S. (2013). İshak Paşa Sarayı Taç Kapılarının Bezemeleri Açısından Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 0(30), 19-43.
- Demirtaş, B. (2020). Yerli Turistlerin Nemrut Dağı (Bitlis) Destinasyonu ile İlgili Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Batman: Batman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlbey, N. (2018). Ankara'nın Kongre Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir İnceleme. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, F. (2016). Ağrı Dağı'nın Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Durumu. Marmara Coğrafya Dergisi, 0(34), 217-229.
- Kaya, F., Cankül, D. ve Demirci, B. (2016). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Akdamar Kilisesi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 15(24), 13-24.
- Keleş E. A. (2019). Van Gölü Havzası'nda Kültür Rotası Önerisi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 173-199.
- Kılıç, S. (2006). Van 2006 Kültür ve Turizm Envanteri I Tarihsel Değerler. İstanbul: Van Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü, İmpress Baskı Tesisleri.
- Nakiboğlu, M. (2017). Van'da Kahvaltı Kültürü ve Kahvaltı Salonları. IWACT Kongre Kitabı, Genişletilmiş Baskı, 332-339.
- Uz, N. (2016). Van Bölgesi; Aydınlatma. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 31, 73-110.